

УДК 811.161.2'255.4

Халін В.В.

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПЕРЕКЛАД З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ЖИТОМИРСЬКИХ МИТЦІВ СЛОВА: М. РИЛЬСЬКИЙ

У статті розглянуто проблему художнього перекладу в творчому доробку житомирських митців слова на прикладі творчості М. Рильського як різновид літературної творчості, завдяки якій твір, існуючи в одній мові, оживає в іншій.

Поліський край багатий талановитими людьми. На Житомирщині народилися або проживали видатні громадські діячі, українські, польські, російські письменники. З творчою спадщиною багатьох із них наше знайомство відбувається через переклади літературних чи наукових творів.

„Переклади чужомовних творів, чи то літературних чи наукових, для кожного народу являються важним культурним чинником, даючи можливість широким народним масам знайомитися з творами й працями людського духа, що в інших краях у різних часах причинялися до ширяння просвіти та підіймання загального рівня культури. Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу, починаючи від старинних римлян, належали до підвалин власного письменства” [1: 9].

Для того, щоб художній переклад твору був адекватним авторському задуму, перекладачеві необхідно сприйняти й усвідомити цей задум та передати його засобами іншої мови.

Саме художній переклад літературних чи наукових творів традиційно посідає чільне місце в творчій спадщині багатьох митців слова, серед яких і наші славні земляки М. Рильський, Б. Тен, В. Грабовський та багато інших.

Зразком особливої глибини цієї роботи можуть бути переклади М.Рильського.

В історії української культури М. Рильський посідає, без сумніву, одне з найважливіших місць як письменник і вчений, публіцист і критик, теоретик та історик літератури, організатор літературного та громадського руху, великий громадський діяч. Важко знайти в світовій літературі іншого такого мислителя, письменника і вченого, який протягом усього свого життя власним глибоким талантом і синтетичним розумом та своєю працею сприяв піднесенню духовної культури свого народу на той рівень його розвитку, на якому стояли народи Західної Європи. Це було головною метою творчого життя великого поета. Результат вражаючий – сотні мистецьких творів, критичних статей, художніх перекладів, наукових праць і розвідок.

Творчість М. Рильського – явище особливе, багатогранне і масштабне. Його творча спадщина – це світ дивовижної гармонії людини і природи, непереборної краси життя. Глибина роздумів, класична строгість, витонченість поетичної форми – характерні риси творчої спадщини поета, майстра мудрої простоти, людини високої культури, різнобічних обдарувань, багатющої ерудиції. Він постає перед нами як поет, перекладач, учений, публіцист, як людина надзвичайно широкого кругозору, в творчості якої неповторно поєдналися традиції і новаторство. Своїми вчителями він завжди називав Шевченка, Пушкіна, Міцкевича, а головною справою свого життя – літературу, поезію та перекладацьку роботу, вага якої у виробленні та збагаченні мови була дуже значною.

Про перекладацьку діяльність М. Рильського написано чимало. Внесок Максима Тадейовича у загальнолюдську культуру як дослідника і перекладача важко переоцінити. Він вважав переклади художньої літератури видом літературної творчості, головним завданням якої було адекватне відтворення особливостей оригіналу іншою мовою. М. Рильський зазначав, що в роботі над художнім перекладом він намагався визначити і передати домінанту твору в цілому і зміст та настрої кожного окремого уривка [2: 136]. Саме він збагатив українську літературу великою кількістю перекладів з різних мов світу, засобами рідної мови відтворив надзвичайно точно високу прозорість пушкінського вірша і всю величезну різноманітність А. Міцкевича, „поезія якого – це поезія м'якості, ніжності, лагідності, глибокої людяності та правдолюбства, віри в людське серце, поезія мужності в стражданнях і в опорі злу, в невизнанні зла, в подоланні його, поезія пробудження Бога в людській душі” [3: 23].

Чудове володіння польською мовою, знання історії, культури і традицій польського народу, роблять Максима Рильського найкращим перекладачем літературної спадщини А. Міцкевича. Інтерес до Міцкевича бачимо в перших творах М. Рильського. Ремінісценції із „Акерманських степів” зустрічаємо в збірці „На білих островах”. З роками інтерес до творчості А. Міцкевича посилюється. У збірці „Під осінніми зорями” та деяких інших ми знову зустрічаємося з ремінісценціями з „Кримських сонетів”. До Міцкевича він буде звертатися постійно, в першу чергу до творів, які він перекладав і якими був справді зачарований.

Неможливо без захоплення читати тонкі і блискучі, сповнені силою пристрасті „Любовні сонети” та активно гуманістичні „Кримські сонети” у перекладах Максима Рильського.

Головний герой „Кримських сонетів” – пілігрим. Розкішна, надзвичайно насичена кольорами та запахами буйна природа Криму – це тло його роздумів, джерело його такого бажаного і не завжди

здійсненого бажання про душевну рівновагу. В сонетах відчутна туга за повноцінним життям, домінує туга за гармонією думок та почуттів. Образ далекої Батьківщини з ним усюди: і коли він розповідає про „мінарет світу” – чудовий Чатир-Даг, який підноситься над горами Криму, і коли розповідає про плавання морем. Йому здається, що зірки на небі – це сльози польської полонянки, вираз її безкінечної туги за рідним краєм. І з великою надією цей паломник напружує слух, щоб почути голос із батьківщини, але все марно:

*Я так напружив слух, що вчув би в цій землі
І голос із Литви. – Вперед! Ніхто не кличе.*

Майстерність художнього перекладу, виконаного М. Рильським, надає можливість почути голос поета, сповнений здивуванням від звукових вражень, поета, який усім своїм еством вслухався у голоси степового „сухого океану”, у звуки і запахи казкової кримської природи. Перекладачу і поету необхідно мати воістину музичний слух, щоб настільки живо і влучно відтворити їх у слові:

*Пливу на обшири сухого океану.
Як човен, повіз мій в зеленій гуцині
Минає острови у хвилях запашині,
Що ними бур'яни підносяться багряно.*

Уміння відтворювати об'єктивний світ, імітувати у слові звуки, що їх створює природа і сприймає втомлена розлукою душа, в перекладі вражає своєю досконалістю і співзвучністю з оригіналом. Тонке розуміння людської природи, вміння спостерігати, фіксувати та аналізувати подробиці навколишнього світу надавало можливість у перекладі Максима Тадейовича вплітати надзвичайно яскраві внутрішні пориви головного героя. Свіжість сприймання, пластичність зображення, наповненість кожного рядка влучним, художньо довершеним образом примушують читача перейматися поетовими емоціями, переживати разом з ним і радість самотійного бачення природи, і тугу та печаль втомленої розлукою душі. Надзвичайно важливим у перекладі є й те, що, малюючи у фарбах чудову природу півдня, автор оспівує її не ізольовано від людини-мандрівника, а подає ніби через призму його сприймання. Як стверджував у своїй роботі М. Рильський, „переклад поетичного твору повинен бути, по-перше, талановитим, талант потрібен так само поету-перекладачу, як і поету-авторові оригіналу[4: 131]”.

М. Рильський як перекладач багато попрацював над тим, щоб передати не тільки зміст, але й особливості стилю, образну систему, ритм творів та метрику творів А. Міцкевича українською мовою. Сонети в перекладах українською мовою звучать так само глибоко і зворушливо, як і рідною для автора польською мовою.

Візьмемо для наочного прикладу оригінал і переклад сонету „Акерманські степи” [5] і спробуємо сприйняти через переклад всю повноту вражень, почуттів та туги героя:

*Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi;
Śród fall łąk szumiących, śród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzaniu*

*Пливу на обшири сухого океану.
Як човен, повіз мій в зеленій гуцині
Минає острови у хвилях запашині,
Що ними бур'яни підносяться багряно.*

*Już mrok zapada, nigdzie drogi ni kurhanu,
Patrzę w niebo, gwiazd szukam, przewodniczek łodzi;
Tam z dala błyszczą obłoki? Tarn jutrzeńka wschodzi?
To błyszczą Dniestr, to wesza lampa Akermanu.*

*Вже морок падає. Ні шляху, ні кургану...
Шукаю провідних зірок у вишині.
Он хмарка блиснула, он золоті вогні:
То світиться Дністер, то лампа Акерману.*

*Stójmy! - Jak cicho! - Słyszę ciągnące żurawie,
Których by nie dościgły źrenice sokoła;
Słyszę, kędy się motyl kołysa na trawie,*

*Спинімося! Тихо як!.. Десь линуть журавлі,
Що ї сокіл би не вздрів,- лиш чути, де курличе...
Чутно ї метелика, що тріпається в млі,*

*Kędy wąż śliską pierśią dotyka się ziola.
W takiej ciszy! — tak ucho natężam ciekawie,
Że słyszałbym głos z Litwy.— Jedźmy, nikt nie woła!*

*І вужа, що повзе зіллями таємниче...
Я так напружив слух, що вчув би в цій землі
І голос із Литви.- Вперед! Ніхто не кличе.*

З поданого прикладу видно, що перекладач намагається чітко дотримуватися тексту оригіналу, оминає парафрази та зайві роздвоєння; зроблена робота набирає вигляду докладного перекладу. Ритміка перекладених творів майже співзвучна з ритмом оригіналу, перекладач знаходить максимальне зближення з оригінальними ритмами.

Прагнучи відтворити зміст у відповідній художній формі, перекладач враховував художню його функцію, яка може й не завжди

відповідати прямому змістові. Сонет і в оригіналі, і в перекладі надзвичайно музичний. І автор, і перекладач користуються засобами мелодійності своїх рідних мов, для висловлення думки оригіналу перекладач знаходить напрочуд гарні, милозвучні, гармонійні поєднання слів, звуків та звукосполучень. І поет, і перекладач подали у сонетах неперевершені зразки самобутньої, оригінальної майстерності у слов'янській поезії.

Підсумовуючи зазначимо, що переклади сонетів Максимом Рильським за своєю художньою силою адекватні оригіналу. Сонети А. Міцкевича у світовій поезії посідають особливе місце. Це рівень Данте та Петрарки. У перекладі М. Рильського цей рівень стає доступний українському читачеві. Хоча необхідно зазначити, що будь-який переклад лірики польського поета не може бути конгеніальним, хоча б тому, що дуже складно передати іншою мовою музичну якість цієї лірики.

Але, може, саме в цьому і криється перекладацько-поетичний секрет уміння передати поетичну красу лірики Адама Міцкевича, Максима Рильського.

Список використаних джерел та літератури

1. Іван Франко. Каменярі, український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання. – Львів, 1912. – 50 с.
2. Рильський М. Про переклади поетичних творів: Твори у 3 т. – Т. 3. 1956. – 414 с.
3. Рильський М. Мистецтво перекладу. – К.: Рад. письменник, 1975. – 140 с.
4. Рильський М. Про переклади поетичних творів: Твори у 3 т. – Т. 3. 1956. – 414 с.
5. Адам Міцкевич. Кримські сонети. – Сімферополь: Таврія, 1977. – 160 с.

Chalin W. Tłumaczenie z języka polskiego w twórczym dorobku żytomierskich artystów słowa: M. Ryłski.

W artykule rozważany jest problem tłumaczenia artystycznego na przykładzie żytomierskiego artysty słowa – M. Ryłskiego. Dzięki czemu jego różnorodna twórczość w jednym języku jest inna, a w innym zostaje ożywiona.

Khalin V.V. Literary Translation from Polish Language in Masterpieces of Zhytomyr Masters of World: M. Ryłskiy.

The article considers the problem of literary translation in the masterpieces of Zhytomyr Masters in the example of creative work of My Ryłskiy, as variety of literary creation, thanks to work, existing in one language, bring back to mind in other language.